

Zdaňování příjmu a majetku u samostatné výdělečné činnosti ve Švýcarsku

Arno ROLNY

I. ÚVOD

Ve Švýcarsku tvoří přímé daně z příjmů a z majetku, příp. z výnosu a kapitálu, nejdůležitější zdroje příjmů od federace a kantonů. Švýcarská jurisdikce popisuje daně se třemi rysy: "Jako daň se jeví každá veřejná dávka, která je vybírána podle zákonného nařízení nějakou veřejnoprávní korporací z moci své teritoriální suverenity a slouží ke krytí všeobecných nákladů, aniž by poskytla k dani oprávněné korporaci nějaký zvláštní výkon ve prospěch daňového poplatníka" (Zuppinger, Steuerrecht I, 1986, str. 4).

Ve Švýcarsku existuje na základě federálního řádu vedle konfедераčního daňového zákona, 26 kantonálních daňových kodifikací s částečně velmi individuálními řešeními. K tomu přichází to, že také 3029 obcí vybírá, příp. může vybírat daně. Z celkové částky daní a dávek, vybíraných ve Švýcarsku, připadá kolem 75 % na takové přímé daně (1983 asi 12 miliard franků). Jsou vybírány ještě jiné daně, jako daň dědická a darovací, daň ze zisků, z pozemků, daň vybíraná při převodu nemovitostí, daně ze silničního provozu, daně z lístků atd., jejichž význam je však v porovnání k daním z příjmů, z výnosu, z majetku z a kapitálu – podřadný.

II. ZÁKLADY ZDAŇOVÁNÍ VE ŠVÝCARSKU

1. Ústavněprávní základy

Ve Švýcarsku panuje podle článku 3 Federální ústavy všeobecná subsidiární pravomoc kantonů, tzn. kantony používají všech práv, která nejsou výslovně nebo výkladem Federální ústavy přenesena na federaci. Tím jsou pravomoci rozděleny bez mezer. Federace smí vybírat jen ony daně, které jsou výslovně zmíněny v ústavě (čl. 41). Kantony mohou vybírat všechny daně, které nejsou výslovně vyhrazeny federaci. Mají také pravomoc zavádět nové daně.

2. Základy švýcarského daňového práva

Z rozdělení pravomoci podle článku 3 Federální ústavy vyplývá derogativní účinek spolkového práva. Toto se stává na všech stupních kantonálního práva.

Na základě pravomoci kantonů svobodně vybírat své daně a tyto řídit, mohou vznikat konflikty mezi různými kantony na straně jedné a občanem a státem na straně druhé. Když je občan podřízen daňové suverenitě různých kantonů, tak se ocitá v nebezpečí, že bude ve věci stejné skutkové podstaty zatížen dvojnásobně nebo několikanásobně. Tento problém byl vyřešen zákazem dvojitého zdanění (čl. 46, odst. 2 Federální ústavy). Práva na svobodu a ústavněprávní principy platí také v daňovém právu:

- princip zákonnosti: rozsah daňové povinnosti musí být popsán v nějakém formálním zákoně
- rovnost před zákonem:
 - všeobecnost zdanění
 - rovnoměrnost zdanění
 - poměrnost zdanění
- záruka za vlastnictví: zákaz konfiskačních daní
- obchod a živnostenská svobody: soutěžní neutralita zdaňování
- zdaňování podle hospodářské výkonnosti
- svoboda náboženství: žádné daně pro náboženská společenství, k nimž se přísluší (vyjímka: právnícké osohy).

Problém dvojitého zdanění je dnes dalekosáhle vyřešen tzv. vylučovacími pravidly. Tato pravidla představují soudcovské právo, byla vytvořena Švýcarským federálním soudem. Aby se dosáhlo sjednocení a učinilo zadost právněstátním předpisům, uzavřely kantony mezi sebou různé dohody a konkordáty.

III. SUBJEKTY A OBJEKTY ZDAŇOVÁNÍ

1. Daňoví poplatníci

Povinné platit daň jsou zásadně všechny fyzické a právní osoby.

1.1 Fyzická osoba

Ve Švýcarsku panuje princip zdaňování rodin, který omezuje zásadu, podle které jsou všechny fyzické osoby povinny platit daň.

Rodina platí daňověprávně jako hospodářská jednotka a je také jako taková zdaňována. Příjem a majetek manžela, manželky a nezletilých dětí se počítá dohromady.

Společenství osob, jako jsou prosté společnosti nebo kolektivní a komanditní společnosti, nejsou daňovými subjekty ve švýcarském právu.

1.2 Právnícké osoby

Švýcarské právo občanské vypočítává právnícké osoby závěrem. Jsou to:

- akciová společnost
- komanditní společnost
- společnost s ručením omezeným
- družstvo
- spolek
- nadace
- korporace a ústavy s veřejným právem a korporace s kantonálním soukromým právem.

Daňové právo se podřizuje, kromě u zneužití, občanskému právu.

1.3 Odůvodnění daňové povinnosti příslušností k jedné obci

Mezi poplatníkem a obcí, která je oprávněna k vybírání daní, musí existovat vztah, aby mohla být odůvodněna daňová povinnost. Ve Švýcarsku rozlišujeme dva styčné body, které zakládají daňovou povinnost: osobní a hospodářská příslušnost k jedné obci. Osobní příslušnost je určena bydlištěm, středem životních vztahů. Tato osobní příslušnost zakládá zásadně neomezenou daňovou povinnost. Hospodářská příslušnost se určuje na základě hospodářských vztahů ke kantonům a obcím. Zásadně zakládá jen omezenou daňovou povinnost. Z tohoto aspektu má velký význam především pozemkové vlastnictví provozování obchodu.

2. OBJEKTY ZDAŇOVÁNÍ

2.1 Pojem

Objektem zdanění je skutková podstata, která přivoduje objektivní daňovou povinnost. Kdo je povinen platit daň? Tento objekt také charakterizuje zvláštní rys jakési daně, druh daně. Na základě zákonosti (rule of law) musí být předmět daně popsán v zákoně.

2.2 Druhy objektů (či předmětů) daně

Předměty daně mohou být členěny podle různých hledisek. Mně se zdá být rozčlenění na jednoduché a složené za nejúčelnější. Jednoduchý předmět daně je charakterizován tím, že jedna jediná skutková podstata vyvolává daň.

Příklady:

- Změna nemovitosti
- Dědictví a darování

Obratová daň z obchodu se zbožím

Daň z nemovitosti

Složený předmět daně pozůstává z více prvků. Příjem např. představuje souhrn všech přírůstků hodnoty a k tomu nutné výdaje za jedno časové období.

Příklady:

Příjem

Majetek

Zisk

IV. ZDAŇOVÁNÍ FYZICKÝCH OSOB

1. Všeobecně

Příjem a majetek se zdaňuje ve Švýcarsku progresivně. Daňové sazby jsou vhodně vytvořeny (viz opis sazby daně z příjmů a majetku curyšského daňového zákona). Tato progresse se opírá o zásadu zdaňování podle hospodářské výkonnosti: Daňoví poplatníci s vyššími příjmy musí převzít větší podíl než ti s malými příjmy, kteří musí podle okolností krýt svou základní potřebu. Vytvoření této progresse není otázkou daňového práva, nýbrž politiky. Obnosy, osvobozenými od daně, se dále korigují rozdíly u osobních poměrů určitých skupin daňových poplatníků. Svobodný má např. menší nutnou potřebu než rodina se stejným příjmem.

2. Příjem

Pojem příjmu razil ve Švýcarsku prof. Ernst Blumenstein opíraje se o teorii přírůstku čistého jmění: Příjem je souhrn oněch hospodářských statků, které plynou určitému jedinci za určitá časová období a které on může použít bez krácení svého majetku k uspokojování svých osobních potřeb a pro svou běžnou domácnost. Ve švýcarském daňověprávním systému vládne zásada celkové daně z čistého příjmu: Každý přírůstek majetkových hodnot podléhá dani z příjmů, leda když zákon výslovně vylučuje zdaňování (Vyjimka: kapitálové zisky ze soukromého movitého majetku). Z této zásady však také vyplývá, že musí být zohledněny nejen příjmy daňového subjektu, ale i ta vydání, nutná k dosažení těchto příjmů:

- nesamostatný výdělek ./ výdaje z povolání = čistý příjem
- samostatný výdělek ./ (výrobní náklady + provozní náklad) = čistý příjem

Předmětem daně z příjmů nejsou tedy příjmy u sebe, nýbrž čistý příjem jako rozdíl mezi hrubými příjmy a výdaji, nutnými k dosažení těchto příjmů. Tímto způsobem je chápána celková hospodářská situace daňového poplatníka v jednom daňovém období.

3. Časové rozlišení příjmu

Daň z příjmů je periodickou daní. Časové rozlišení příjmu jako podkladu pro vyměření této daně je nevyhnutelné. V kantonu Curych se tyto daně vybírají každoročně. Daňové období odpovídá kalendářnímu roku. Tyto daně pro fyzické osoby

se zpravidla vypočítávají v jednom dvouletém pravidelném běhu na základě čistého příjmu z předešlého roku (= vyměřovací období). Takto stanovená daň je také platná pro příští rok:

Stanovená daň pro rok 1993 se vypočítává na základě příjmu z roku 1992 a má také platnost v roce 1994.

Z časového hlediska jsou směrodatné pro daňové období ony příjmy, které přibývají daňovému poplatníku během vyměřovacího období, v němž tento poplatník nabyl věci nebo práva. Pohledávky platí zpravidla za přibylé v dobu jejich splatnosti. Tato zásada platí také pro stranu vydání.

4. Majetek

Z majetku fyzických osob pravidelně vybírají kantony daň: Federace nezná daň z majetku fyzických osob. Tato daň nemá silného vlivu na významnost. Vypočítává se v promích z čistého jmění a je rovněž v kantonu Curych vytvořena progresivně (viz příloha).

Předmětem této daně je čistě jmění, tzn. rozdíl mezi majetkovými právy, příslušejícími nějaké osobě (aktivy) a jejími dlužnými závazky (pasivy).

Čisté jmění se stanovuje k určitému rozhodnému dni (1.1.) na základě obchodních hodnot. Obchodní hodnota je ona cena, kterou by nějaká třetí nezávislá osoba zaplatila v obvyklém obchodním styku za nějak majetkový předmět. Z důvodů metodicko-ekonomických se často však provádějí odhady, které jsou platné pro více roků.

V. ZDAŇOVÁNÍ PŘÍJMU A MAJETKU U SAMOSTATNÉ VÝDĚLEČNÉ ČINNOSTI

1. Samostatná výdělečná činnost

"Za samostatnou nutno označovat nějakou výdělečnou živnost tehdy, když se odehrává podle nějakého svobodně zvoleného, vlastního uspořádání, která se objevuje navenek, na vlastní účet a nebezpečí daňového poplatníka. Většinou se přitom zapojuje jak kapitál, tak i práce" (Höhn, Steuerrecht, 1981, str. 164). Samostatný výdělek je tudíž spolupůsobení kapitálu a práce, přičemž převažuje vždy podle druhu činnosti jediný prvek. V nějakém průmyslovém podniku mohou být nutné rozsáhlé investice, dříve než může být vůbec započato s "prací" (= výroba). Zde převažuje činitel kapitál. Na druhé straně vykonávají samostatnou výdělečnou činnost také příslušníci svobodných povolání, jako jsou právní zástupci, lékaři nebo architekti. U těchto podnikatelů méně stojí v popředí činitel kapitál. Na základě této součinnosti se musí určit daňové projednání nikoliv u příjmů a vydání samostatně výdělečně činné osoby, nýbrž musí být také spoluzahrnuto složení a ohodnocení investovaného kapitálu, obchodního jmění. Protože toto není ten případ u nesamostatného výdělku, je nutné rozlišovat mezi obchodním a soukromým majetkem.

2. Obchodní majetek a soukromý majetek

Soukromý majetek (či jmění) nesouvisí s obchodním provozem, je to kapitálová investice nějaké fyzické osoby. Kolísání hodnot neovlivňuje daň z příjmů. Zisky z prodeje tohoto majetku zpravidla nepodléhají dani z příjmů, právě tak málo může být přiblíženo k ztrátám po strážce daňové. U obchodního majetku (či jmění) připoustí daňové právo odpisy. Podle zásady bilanční opatrnosti se majetek v bilanci spíše vykazuje příliš nízko, než příliš vysoko, takže mezi bilanční hodnotou a skutečnou hodnotou obchodní existuje rozdíl, který možno označit jako tiché rezervy. Tyto tiché rezervy představují vlastní kapitál právě tak jako rezervy, otevřeně vykázané v bilanci. Tiché rezervy se vytvářejí podhodnocením aktiv, např. převýšením odpisů na hospodářské statky, nebo nadhodnocením pasiv, např. tvořením nebo neuvolněním rezerv. Utvořením tichých rezerv se snižuje zisk podniku. Tím dopadá také zdanění výnosu nižší, než by tomu bylo při zdanění skutečně docíleného ročního zisku. Protože kolísání hodnot obchodního majetku ovlivňují výnos, a fiskusu (státní pokladně) by se mohl ztratit substrát, musí v důsledku toho převod obchodního jmění do jmění soukromého vyvolat zdanění tichých rezerv. Přřazení majetkových předmětů z obchodní nebo soukromé oblasti může způsobit těžkosti, když je nějaký předmět používán oběma sférami. V nějaké nemovitosti může být umístěn jak obchod, tak také soukromý byt majitele. V takových případech se tento majetkový předmět přiřadí buď k oné sféře, které on převážně slouží, nebo se tento majetkový předmět rozdělí na soukromou a obchodní část.

3. Zjištění příjmu samostatně výdělečně činné osoby

3.1 Pojem příjmu samostatně výdělečně činné osoby

Čistý zdanitelný příjem je čistý zisk samostatně činné osoby a je označován jako zisk ze stavu majetku. Tento je rozdíl mezi vlastním kapitálem na začátku a na konci obchodního roku, rozmnožen o dosažené soukromé výběry a zmenšen o soukromé vklady majitele do obchodu. U samostatně výdělečně činných osob, které vedou knihy, odpovídá zisk ze stavu majetku saldu výsledkového účtu.

Příklad: vlastní kapitál k 1.1.	fr.	100.000
vlastní kapitál k 31.12.	fr.	150.000
		<hr/>
přírůstek vlastního kapitálu	fr.	50.000
příjmy majitele obchodu	+ fr.	60.000
úcty, soukromě zaplacené majitelem	- fr.	20.000
		<hr/>
zisk ze stavu majetku	fr.	90.000

3.2 Druhy zjištění zisku

Daňoví poplatníci, kteří po obchodnicku vedou účetnictví, budou vyměřeni na základě jejich výsledkového účtu. Chybí-li účetnictví, musí daňový poplatník vyhovět na základě svých dokladů soupis, z něhož je zřejmý jeho příjem.

3.3 Účetnictví jako výchozí bod pro vyměření daně

Po obchodnicku vedené účetnictví musí být materiálně úplné a formálně musí být řádně vedeno podle předpisů, u podle předpisů vedeného účetnictví se předpokládá správnost a daňový poplatník je vázán na své údaje. Daňové úřady však přezkouší účetnictví na základě daňověprávních hledisek. Účetnictví může být vedeno podle obchodněprávních a nebo daňověprávních zásad. Obchodní právo se snaží držet zisk pomocí principu opatrnosti co nejnižší, pevně stanovuje nejvyšší hodnoty. Daňové právo oproti tomu chce zabránit příliš nízkým výsledkům, stanovuje nejnižší hodnoty. Na základě těchto rozdílných způsobů úvah se stává, že obchodní bilance nesouhlasí s daňovou bilancí. Bilance, pořízená na zásadách obchodněprávních, musí být doplněna na tzv. daňovou bilanci.

4. Obchodní aktiva

Za jejich peněžní odliv obdrží podnik nějakou protihodnotu. Ta slouží provozu buď jako aktivní hospodářský statek po nějakou delší dobu, a bude proto zařazena pod majetek podniku, t.z. bude existovat (= aktivována) na majetkovém účtu, nebo bude sloužit jen běžné obchodní činnosti, nebo nemá žádnou zůstatkovou hodnotu a bude zatížena přímo jako náklad na výsledkovém účtu. Jenom náklad zkracuje zisk.

4.1 Povinnost aktivace a schopnost aktivace

Aktivace povinné jsou všechny náklady na výdělek, výrobu, rozmnožování nebo trvalé zlepšení hospodářských statků, které slouží podniku nad den sestavení bilance. Např. stroje, zařízení kanceláře, vozidla. Aktivace schopné jsou náklady na výdělek atd. hospodářských statků tehdy, když je to možné, ale není to jednoznačně jisté, že slouží podniku nad den sestavení bilance. Zde může sám daňový poplatník volit mezi aktivací a nákladem. Např. organizační náklady nebo obchodem nabytý goodwill¹.

4.2 Ocenění aktiv

Hospodářské statky, které nutno aktivovat, budou přijaty za jejich vlastní náklady do bilance. Dokonce vyrobené statky za jejich cenu výrobní.

¹(Höhn, Steuerrecht, Bern 1981)

4.3 Odpisy

Obchodní právo zavazuje podnik vkládat všechna aktiva do bilance nejvýše za onu hodnotu, která jim v dobu sestavení bilance přináší (Obchodní právo 960, odst.2). Ztratí-li obchodní jmění na hodnotě (stáří, měnové výkyvy...), musí být na předmětech provedeny odpisy. Odpis je zisk zkracující snížení bilanční hodnoty. Daňověprávně jsou přípustny jen takové odpisy, jestliže jsou odůvodněny obchodně. Nesmí přesahovat znehodnocení hospodářského statku. U neopotřebitelných statků hospodářských se odepisuje tehdy, když jejich obchodní hodnota leží pod bilanční (= účetní) hodnotou (např. cenné papíry). Opotřebitelné statky musí přiměřeně odepisovat své znehodnocení. Zjištění tohoto skutečného znehodnocení je často ne snadné, proto praxe vyvinula dvě metody, které zjednodušují postup s procentními sazbami. Přímá federální daň a většina kantonů mají pevné odpisové sazby předepsány, které se řídí podle životnosti předmětů. Druhý systém to přenechává na daňovém poplatníku, které odpisy a v jakém rozsahu je chce sražeti. Daňové úřady pouze kontrolují, zda odpis odpovídá obchodní praxi zda nejsou podkročeny určité minimální hodnoty. Tento druhý systém, který podle okolností připouští okamžité odpisy, je praktikován v kantonu Curych. Jako následek této odpisové praxe ne-souhlasí účetní hodnoty se skutečnými obchodními hodnotami (= tiché rezervvy). Každý daňový poplatník musí nalézt pro svůj podnik přiměřená řešení. Příliš vysoké odpisy na začátku zkracují zisk. Jestliže jsou majetkové předměty odepsány a chod obchodu (t.j. účetní případ) zůstává stejný, potom se musí zdanit celý výnos za působení plné progresse.

4.4 Zvýšení hodnoty

Zmenšení hodnoty musí být běžně brána v úvahu při jejich výskytu (roční odpisy). Zvýšení hodnot smí být zpravidla podchyceno teprve s jejich uskutečněním (zásada imparity).

5. Obchodní pasiva

Strana pasiv bilance ukazuje závazky podnikatele a jeho vlastní kapitál (jako dluh podniku vůči podnikateli).

5.1 Dluhy

Pasivovatelné jsou závazky v penězích a v naturáliích. Musí být počítáno s jejich splněním. Nutno je zaúčtovat v dobu jejich vzniku.

5.2 Rezervy

Rezervy jsou pasiva vytvořená k tíži výsledkového účtu, která slouží ke krytí ztrát nebo nákladů, jejichž výše nebo právní trvání není jisté známo. Na rozdíl od odpisu, který se přizpůsobuje znehodnocení a je definitivní, má rezervva provisorní charakter. Např. dlužníci: U jednotlivých dlužníků existuje nebezpečí ztráty. Ztráta však nastává teprve, když dlužník nezaplatí. V praxi se toleruje rezervva 10 % na pochybné pohledávky (= delkrederere).

5.3 Vlastní kapitál

Vlastní kapitál je rozdíl mezi aktivy a dluhy, uvedenými na straně pasiv bilance a rezervv. Je dluhem podniku vůči podnikateli. Jsou to obzvláště kapitálový účet, soukromý účet a rezervvy. Zde se účtují vklady a výběry podnikatele.

6. Náklad a výnos

Na těchto účtech se účtují příjmy a výdaje samostatně výdělečně činného. Souhrn těchto účtů představuje výsledkový účet.

6.1 Náklad

Daňové právo připouští jen náklad, který je zdůvodněn obchodně. Náklady, které byly vynaloženy na soukromé potřeby, nejsou odpočitatelné.

6.2 Výnos

Co do výsledku účinné a tím zdanitelné je každé rozmnožení vlastního kapitálu, které nepochází z vkladů podnikatele. Provozní výnos je nutno odvozovat od podnikatelského výkonu. Neutrální výnos nemá nic k činění s podnikatelským výkonem (např. úroky z cenných papírů). Obchodní ztráty mohou být vyúčtovány s ostatními příjmy téhož vyměřovacího období. Nepostačí-li tyto příjmy, aby odrazily celou ztrátu, tak může být přenos ztráty ve většině kantonů sražen v příštím vyměřovacím období. Tento ztrátový účet je však časově omezen.

7. Kapitálové zisky na obchodním majetku

Kapitálové zisky jsou mimořádné příjmy. Jedná se především o realizování tichých rezervv (viz kapitolu V.2.). Takové kapitálové zisky vznikají při prodeji jednotlivých majetkových předmětů, při prodeji celého obchodu (zisk likvidační) nebo ohodnocením směrem nahoru v účetnictví. Kapitálový zisk je rozdíl mezi výtěžkem a účetní hodnotou hospodářského statku. Odběr nějakého majetkového předmětu k soukromým účelům odpovídá po stránce daňověprávní prodeji. Vychází se zde

z oné hodnoty, kterou by zaplatila nezávislá třetí osoba za tento předmět. Po stránce daňověprávní se připouští realizace tichých rezerv, když se vylučuje obchodní majetek z daňové suverenity (např. kanton nebo stát).

* * *

S U M M A R Y

Property and Income Taxation in the Case of Independent Gainful Activity in Switzerland

The author states in the first place that the so called direct taxes are the most important source of income of the federation and the cantons. Further he deals with some general aspects of Swiss law of taxation - such as the constitutional principles and subjects and objects of taxation. Most attention is paid, as indicated by the title of the essay itself, to the analysis of income and property taxation in the case of independent gainful activity.